

מתוך סדרת הספרים "לב המועדים"

לב המועדים

גליון סד
הלכות והליכות בענין ספירת העומר
מתוך לב המועדים "ספירת העומר"

הטעם שסופרים בסוף התפילה ולא בתחילתה

לפי שבדורות הראשונים היה המנהג להתפלל ערבית קודם הלילה ובסיום מעריב התחיל הלילה ואז היו סופרים כדין, בתחילת הלילה (בה"ל סעיף א).
טעם אחר: דמדינא צריך להקדים ק"ש ותפילה לפי שהוא תדיר ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם (שאנא אריה סימן כב).

ספירה לפני עלינו או לאחר

הטעם לנוהגים לספור לפני "עלינו לשבח"
דכל כמה שאפשר להקדים הספירה מקדימים כדי שיהיה תמימות (משנ"ב תפס ס"ק ב).

טעם אחר: לפי שאחר הספירה אומרים פסוקים ומזמורים ולא תקנו לומר אחריהם קדיש לכן סופרים לפני "עלינו" בכדי שהקדיש שאחר "עלינו" יעלה גם על הפסוקים הנ"ל (סידור בעל התניא).

טעם אחר: לפי ש"עלינו" נאמר על הרוב כעין סילוק אחר התפילה או אחר מצווה, כגון ברית, או קידוש לבנה, ולכן סופרים העומר ואחר כך אומרים בסיום התפילה "עלינו לשבח" (ספר מנחת העומר ס"ק לג).

הטעם לנוהגים לספור את העומר אחר "עלינו"

כיון שתפילת עלינו נתקנה כחלק מהתפילה וספירת העומר מצווה בפני עצמה לכן אין להפסיק את התפילה במצווה אחרת (ליקוטי דינים וביאורים למעשה רב כב סס).

שהחיינו על מצות ספירת העומר

הטעם שאין מברכים "שהחיינו" על מצות ספירת העומר אע"פ שהיא מצווה הנאה מזמן לזמן לפי שזמן הספירה תלוי בזמן חג הפסח כדכתיב (ויקרא כג טו) "וספרתם לכם ממחרת השבת" משום כך אין מברכים שהחיינו על מצווה זו ויוצאים ידי חובה בברכת שהחיינו שמברכים בפסח (לבוש תפס א).
טעם אחר: משום שלא מצאנו ברכת שהחיינו אלא בדבר שיש בו הנאה, כגון נטילת לולב שהוא בא לשמחה, ותקיעת שופר שהוא זיכרון בין ישראל לאביהם שבשמים, ומקרא מגילה דחם רחמנא עליה ופרקינן, ופדיון הבן שמברך לפי שיצא מכלל נפל, משא"כ ספירת העומר אין בו זכר לשום הנאה אלא לעגמת נפש לחורבן בית מקדשינו (שו"ת הרשב"א ח"א סימן קכו).
טעמים נוספים עיין "לב המועדים ספירת העומר".

מצות עשה לספור שבע שבתות תמימות מיום הבאת העומר שנאמר (ויקרא כג טו) "וספרתם לכם ממחרת השבת... שבע שבתות תמימות"

טעם המצווה

לפי שהעולם שרוי בצער מפסח ועד שבועות על התבואה ועל האילנות כדאיתא בר"ה (פ"י, א) "אמר ר"י משום רבי עקיבא מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות, ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן, ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה", לפיכך צווה הקב"ה לספור בימים אלו כדי שנוכח צער העולם ולשוב לו בלבב שלם ולהתחנן לפניו לרחם עלינו ועל הבריות ועל הארץ שתהינה התבואות כתיקונן שהם סיבת חיינו שאם אין קמח אין תורה (אבודרהם ספירת העומר).

תחילת הספירה

כליל שני אחר תפילת ערבית מתחילים לספור שבעה שבועות (שו"ע תפס א), כדכתיב (ויקרא כג טו) "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהינה" ויום השבת הכוונה יום ראשון של פסח שעליו דיבר הכתוב, שהוא יו"ט ששובתים בו ממלאכה ועל זה אומר הפסוק ממחרת שהוא ט"ז בניסן תספרו "שבע שבתות תמימות" (לבוש תפס א).

זמן הספירה

כלילה, והטעם: כשם שקצירת העומר זמנה בלילה (שו"ע תפס א, מנחות סו, א).
תחילת הלילה: מצווה מן המובחר לספור בתחילת הלילה, **והטעם:** בכדי שיהיה "שבע שבתות תמימות" (לבוש תפס א).

מצווה מיוחדת לספור בציבור, והטעם: משום דרוב עם הדרת מלך כמו שמצאנו בקצירת העומר שהיה נקצר בעסק גדול (סדר היום).

טעם אחר: במקום שיש חבורה שמתפללים בזמנו ראוי להתחבר להם בימי הספירה, כי אז מצווה גוררת מצווה ק"ש בזמנו וספירת העומר (שלי"ה פסחים ג, ב, הובא בבב"ש תפס ב).

טעם אחר: כדי שלא ישכח לספור (שו"ת מנחת יצחק ח"ו סימן מ"ה אות ב).

נוהגים שהש"ץ סופר תחילה (שז"ת הרשב"א ח"א תכו), והטעם: לפי שיש אנשים שאינם יודעים מספר הימים ואם יברכו ולא ידעו מספר הימים ברכתם תהיה לבטלה לכן תקנו שיברך הש"ץ תחילה כדי להזכיר לקהל כמה הם ימי הספירה (מועד לכל חי סימן ה ס"ק יט).

הרב או האב"ד סופר

יש מקומות שמכבדים את הרב לספור (אוצר כל מנהגי ישרון מכ ב), והטעם: כדי לא לבייש את החזן אם שכח לספור מאחד מהימים ספירת העומר ושוב אינו יכול לספור (דרכי חיים ושלום אות תרכה).

טעם אחר: לפי שחוששים שאדם שאינו בן תורה יסבור שהוא מוציא את הקהל בספירתו ואחר כך יברכו הקהל והוי ברכה לבטלה (מטעמים ספירה).

לעומר או בעומר

נחלקו הפוסקים האם יש לומר "לעומר" או "בעומר",

"בעומר" ברמ"א כתוב לומר "בעומר" עם ב' וכן כתב הט"ז (תפס ג) דמנהגינו לומר "בעומר" אע"פ שבר"ן נזכר לומר לעומר. וכן מנהג הגר"א (מעשה רב אות סט) לומר בעומר וכן נהג החזו"א (דינים והנהגות פרק יז אות מ).

"לעומר" אמנם הפרי מגדים (בא"א ס"ק ה) כתב דמנהגינו לומר "לעומר" עם ל' וכן גירסת הארי ז"ל לומר "לעומר".

כתב המשנ"ב דדבר זה אינו אלא לכתחילה ודי לבאר שהוא מונה מיום שהקריבו את העומר והלאה ואם לא אמר אלא היום כך וכך נמי יצא (משנ"ב תפס ס"ק בא).

הטעמים לסוכרים שאומרים "בעומר" ולא "לעומר"

לפי שביום הראשון שמונים בליל ט"ז הכוונה בספירה במנין ימי העומר אשר יביאו מחר ביום הט"ז וכן בשאר הימים הכוונה לימי העומר של מחרת משא"כ שאומרים לעומר משמע היו כך וכך לעומר למה שהיה כבר בעומר וא"א לפרשו בט"ז שבו שבעומר משמע בתוך משא"כ בלמד משמע לשעבר.

הטעם לאומרים "לעומר" ולא "בעומר"

לפי דמילת לעומר משמע שהוא ליום העומר כך וכך ימים, משא"כ בעומר משמע שעכשיו הוא זמן העומר ואינו שזמן העומר הוא רק יום אחד בט"ז בניסן (ספר מצות העומר סימן ז).

ולדינא: יש שכתבו שנכון לומר ששניהם היום יום אחד לעומר, ושוב לחזור ולומר היום יום אחד בעומר, ואם חזר רק המילה לעומר אינו כלום (אורחות רבינו ח"ב עמוד צג בשם הגר"י קניבסקי זצ"ל).

ניתן להשיג את הספר

לב המועדים

"ספירת העומר שבועות"

בבתי הכנסת

ובבית המחבר בעלי התוספות 6 אלעד

052-7668608

תענית בה"ב

נוהגים בני אשכנז ובצרפת להתענות שני וחמישי ושני אחר הפסח והחג, וממתניים עד שיעבור כל חודש ניסן ותשרי ואז מתענים (טושו"ע תצב).

טעם הצומות

לפי שימי המועד הם ימי משתה ושמחה, ויש לחוש שמא באו לידי הוללות ולידי עברה, לכן מתענים לכפר עליהם, וסמך לזכר, שהקריב איוב קרבנות אחר ימי משתה שעשו בניו, דכתיב (איוב א ה) "ויהי כי הקיפו ימי המשתה וגו' והעלה עולות מספר כולם, כי אמר איוב אולי חטאי בני" (מור תצב א, משנ"ב שם ס"ק א). גם סמכו על הפסוק (תהילים ב, יא) "וגילו ברעדה", במקום גילה שם תהא רעדה, דהיינו תענית (מהרי"ל מנהגי הימים שבין פסח לשבועות).

טעם אחר: לפי שבאים קבוצות אנשים ונשים לשמוע הדרשה ונותנים עין זה על זה (תוס' קידושין דף פא, א ד"ה סקבא דשתא).

טעם אחר: בשביל הגשמים – במרחשון מתענים בשביל היורה שירד על הזרעים לברכה, ובאייר שלא ילקה השדה בשדפון ובירקון (מרדכי תענית סימן תרכט בשם ראב"ה, ספר חסידים רכב).

טעם אחר: כיון שהותרה מלאכה בדבר האבר, חוששים שמא בלי דעת עשו גם מלאכה שאסורה בחול המועד (א"ר סימן תצב ס"ג, באר היטב תצב א).

טעם אחר: לפי שהם ימי תפילה וזעקה על הגלות (מחזור ויטרי).

טעם אחר: לפי שאחר הפסח האויר משתנה וגופו של אדם נחלש מחמת שינוי האויר, ע"כ אנו מתענים כדי שיחזק ה' את גופינו (מטה משה תשמו).

הטעם שלא מתענים בחודש תשרי וחודש ניסן (טושו"ע תצב)

בחודש ניסן: לפי שאין מתענים כל החודש כמבואר בסימן תכט קבעו בחודש אייר.

בחודש תשרי: כיוון שרוב ימי החודש בחג לא רצו לקבוע תעניות בחודש זה (משנ"ב תצב ס"ק ב).

סדר הסליחות

נהגו להפוך סדר הפזמונים בשני קמא "ישראל נושע בה" עם פזמון של יום חמישי "מלאכים רחמים"

והטעם: לפי שביום שני נבראו המלאכים ולכן לא רוצים להזכירם שלא יראה כאילו מתפללים למלאכים, אלא אדרבה מתפללים לאבינו שבשמים כמו שאומרים "ישראל נושע בה" (ספר התודעה חשון תענית בה"ב).

עוד בענין ספירת העומר, אכילות בעומר, ובה"ב, פסח שני, בטעם לימוד מסכת אבות, חודש ניסן, שבועות ועוד

תמצא בספר "לב המועדים ספירת העומר שבועות"